

УДК 342.7:004.056.5(045)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.70>

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ВРАХУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДИТИНУ

Бочкова І.І.,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри патентознавства
та основ правозастосовної діяльності
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
ORCID: 0000-0003-0522-2908

Врублевська-Місюна К.М.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри патентознавства
та основ правозастосовної діяльності
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
ORCID 0000-0002-6973-3945

Тичина В.П.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права та
правоохоронної діяльності
Державного університету
«Житомирська політехніка»
ORCID: 0000-0001-5037-9109

Бочкова І.І., Врублевська-Місюна К.М. Тичина В.П. Щодо необхідності врахування міжнародного досвіду правового регулювання у сфері захисту інформації про дитину.

У статті розглянуто актуальність захисту персональних даних, зокрема дітей, у контексті стрімкого розвитку Інтернету та інформаційної сфери. Аналізуються принципи та особливості правового регулювання захисту персональних даних дітей, визначені Конвенцією ООН та Законом України «Про охорону дитинства». Здійснюється оцінка впливу Регламенту щодо захисту даних на українське законодавство. Порівняння положень Регламенту з вітчизняним законодавством вказує на суттєві відмінності, зокрема, відсутність окремого регулювання персональних даних дітей та принципів обробки таких даних. Висловлено позицію щодо необхідності гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами як важливої складової ефективного захисту персональних даних. Також здійснено аналіз положень законопроекту №8153 «Про захист персональних даних» та зроблено висновок, що законопроект спрямований на встановлення відповідності європейським нормам, розширення принципів обробки даних та встановлення нових вимог до згоди. Важливі зміни стосуються термінології, правил обробки, захисту даних дітей, фінансової відповідальності

та інших аспектів. Разом з тим, питанню захисту персональних даних дитини як окремої категорії так і не приділено належну увагу.

Зроблено висновок, що на сьогодні питання захисту персональних даних, зокрема дітей, врегульовано численними міжнародними та національними нормативно-правовими актами. При цьому зазначено, що Регламент ЄС передбачає особливий захист прав дітей, відмінний від Закону України «Про захист персональних даних», а законопроект №8153 також залишає осторонь питання захисту персональних даних конкретно дитини. У підсумку зазначено, що для зменшення ризиків, необхідно врахувати принципи Регламенту у національному законодавстві, зокрема прозорості та обмеження налаштувань, окрім того, важливо також підвищувати правову культуру громадян у сфері захисту персональних даних, сприяючи вдосконаленню нормативного середовища.

Ключові слова: персональні дані, інформація про особу, персональні дані дитини, інформація про дитину.

Bochkova I.I., Vrublevska-Misiuna K.M., Tychyna V.P. The need to take into account the international experience of legal regulation in the field of protection of information about children.

The article examines the relevance of personal data protection, in particular of children, in the

context of the rapid development of the Internet and the information sphere. The author analyzes the principles and peculiarities of legal regulation of children's personal data protection as defined by the UN Convention and the Law of Ukraine "On Protection of Childhood".

The author assesses the impact of the Data Protection Regulation on Ukrainian legislation and the need for harmonization with European standards for the full protection of children's personal data. Comparison of the provisions of the Regulation with the national legislation reveals significant differences, in particular, the absence of separate regulation of children's personal data and the principles of processing such data. The author expresses a position on the need to harmonize Ukrainian legislation with European standards as an important component of effective personal data protection. The author also analyzes the provisions of the Draft Law No. 8153 "On Personal Data Protection" and concludes that the Draft Law is aimed at establishing compliance with European standards, expanding the principles of data processing and establishing new consent requirements. Important changes relate to terminology, processing rules, protection of children's data, financial responsibility and other aspects, however, the issue of protection of children's personal data as a separate category has not been given due attention.

The author concludes that today the issue of personal data protection, in particular of children, is regulated by numerous international and national legal acts. At the same time, it is noted that the EU Regulation provides for special protection of children's rights, which is different from the Law of Ukraine "On Personal Data Protection", and Draft Law No. 8153 leaves aside the issue of protection of personal data of a child specifically. As a result, it is noted that in order to reduce risks, it is necessary to take into account the principles of the Regulation in national legislation, in particular transparency and limitation of settings. It is also important to raise the legal culture of citizens in the field of personal data protection, contributing to the improvement of the regulatory environment

Key words: personal data, information about a person, personal data of a child, information about a child.

Постановка проблеми: Частина 3 ст. 51 Конституції України гарантує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою [1]. З огляду на викладене, дитина як повноцінний громадянин України має право бути захищеною від будь-якого негативного впливу, що може завдати шкоду її фізичному та психічному здоров'ю. В сучасному світі існує безліч небезпек для дітей і одну з серйозних загроз представляє збирання, зберігання та поширення

персональних даних дитини, що може відбуватися внаслідок недосконалості правового регулювання вказаної сфери відносин.

Адже наразі ми живемо у світі, де діти починають взаємодіяти та ставати учасниками цифрового середовища дуже рано. І саме завдяки високій активності батьків у соціальних мережах, цифровий профіль дитини починає формуватися ще до її народження. З часом, коли дитина підрастає та починає вже самостійно безпосередньо взаємодіяти з цифровим середовищем, технологіями збирається все більше її персональних даних. При чому ці дані можуть бути різноманітні, починаючи від біографічних даних та закінчуючи інформацією про її здоров'я, соціальні контакти, хобі, інтереси, вподобання тощо.

Однак, перебування у такому середовищі призводить до можливості виникнення великої кількості ризиків для особи, особливо для дитини. І якщо доросла людина здатна оцінити можливі ризики та прийняти рішення, чи хоче вона, щоб про неї збирали інформацію, чи ні, то дитина, внаслідок свого віку не завжди може адекватно їх розцінити. Саме тому необхідно з'ясувати, які є ризики та вимоги до обробки персональних даних дитини і в цьому контексті необхідно проаналізувати чинне міжнародне та національне законодавство та з'ясувати, які є відмінності у правовому регулюванні та недоліки, що можуть спричинити порушення цього права дитини. Адже відповідно до ст.32, 34 Конституції України [1] захист фізичних осіб під час опрацювання персональних даних є фундаментальним правом, що закріплено і гарантується Конституцією України.

Стан дослідження: Вказаним питанням у тій чи іншій мірі приділяли увагу М. Бем, К. Беннетт, В. Брижко, Т. Обуховська, А. Пазюк, І. Сопілко та ін. Ці роботи були присвячені визначенню понятійно-категоріального апарату, дослідженню особливостей та недоліків механізмів застосування стандартів захисту інформації про особу. Разом з тим, додаткової уваги потребує коло питань у вказаній сфері безпосередньо щодо законодавчого регулювання відносин пов'язаних з персональними даними такого суб'єкта як дитина.

Метою статті є аналіз міжнародних та національних нормативних актів у сфері персональних даних та виокремлення особливостей обробки персональних даних дітей з метою удосконалення законодавства України у вказаній сфері.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи стрімкий розвиток Інтернет простору та швидкості руху інформації питання про захист приватних даних особи, зокрема і дитини, про дієве правове регулювання цього сегменту суспільних відносин останніми роками набуває все більшої актуальності та викликає чимало обговорень, дискусій серед науковців та практиків різного рівня.

Відповідно до статті 1 Конвенції ООН про права дитини [2] дитина є особливим суб'єктом суспільних відносин. Виходячи з цього, відповідно до національного законодавства та міжнародного права потребує особливого захисту та піклування з боку держави та основних її інститутів. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» [3] на інститути держави покладено функції забезпечення найкращих інтересів дитини, направлених на задоволення її індивідуальних потреб відповідно до віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності, а також вжиття заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання, розвитку та захисту її прав.

Передусім необхідно зазначити, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства» [3] дитина – це особа віком до 18 років. У свою чергу, ст. 1 Конвенції ООН про права дитини [2] вказує, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18 річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Положення Конвенції ООН про права дитини [2] зазначають, що:

(1) Жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність.

(2) Держави-учасниці визнають важливу роль засобів масової інформації і забезпечують, щоб дитина мала доступ до інформації і матеріалів із різних національних і міжнародних джерел, особливо до таких інформації і матеріалів, які спрямовані на сприяння соціальному, духовному і моральному благополуччю, а також здоровому фізичному і психічному розвитку дитини.

(3) Держави-учасниці докладають всіх можливих зусиль до того, щоб забезпечити визнання принципу загальної та однакової відповідальності обох батьків за виховання і розвиток дитини. Батьки або у відповідних випадках законні опікуни несуть основну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Найкращі інтереси дитини є предметом їх основного піклування.

Таким чином, відповідно до норм Конвенції ООН про права дитини в основі захисту прав дитини лежить принцип найкращих інтересів дитини, які мають бути в центрі правового регулювання.

Питання захисту персональних даних дитини на міжнародному та національному рівні врегульовано такими нормативно-правовими актами: Загальна декларація з прав людини; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних

(Конвенція 108); Типовий порядок з обробки персональних даних, затверджений Наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 08.01.2014 №1\02-14; Роз'яснення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до Типового порядку обробки персональних даних від 08.01.2014; Regulation (EU) 2016\679 9 General Data Protection Regulation - Загальний регламент захисту даних (далі – Регламент); Конституція України; Цивільний кодекс України; Сімейний кодекс України; Закон України «Про захист персональних даних»; Закон України «Про інформацію»; Основи законодавства про охорону здоров'я; Закон України «Про освіту»; Закон України «Про повну загальну середню освіту» та інші.

В цьому контексті потрібно відмітити Регламент, тому що хоча цей нормативний акт наразі для України носить рекомендаційний характер, однак враховуючи євроінтеграційний курс України, то доцільно враховувати його положення при удосконаленні національного законодавства у сфері захисту персональних даних дитини. Наразі Регламент встановив найжорсткіше регулювання цього питання, чітко визначив права резидентів ЄС для повноцінного захисту їх персональних даних. Цей Регламент надає особі повний контроль щодо її персональних даних (наприклад як вони будуть використовуватись, ким, чому, навіщо, де, право забуття тощо).

З метою визначення та усунення недоліків національного законодавчого регулювання у сфері захисту персональних даних необхідно здійснити аналіз основних положень Регламенту та діючого Закону України «Про захист персональних даних».

Насамперед необхідно розпочати з визначення поняття інформація про особу. Варто зазначити, що це дуже широке поняття, адже до такої інформації відносяться будь-які відомості про особу, від біографічних даних до вподобань особи, поглядів тощо. У цьому контексті необхідно з'ясувати, чи будь-яка інформація про особу буде вважатись її персональними даними. Закон України «Про інформацію» [4] зазначає, що «інформація про фізичну особу (персональні дані) – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована...». Тобто, Закон України «Про інформацію ототожнює поняття інформація про фізичну особу та персональні дані. В свою чергу, відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» [5]: «персональні дані – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована». Проте у цьому Законі прямо не сказано, що вся інформація про особу – це її персональні дані.

Ключовим є розуміння того, яка особа є ідентифікованою, або такою, що може бути ідентифікована. Тобто, якщо певна інформація дає змогу володільцю виділити із групи людей конкретну особу, то її можна вважати персональними даними. Тому, дані, які самі по собі не є персональними даними, за певних обставин (коли вони дають змогу ідентифікувати особу) ними стають.

Проте, якщо сукупність певних даних не дає змогу ідентифікувати особу, то їх обробка не захищається Законом України «Про захист персональних даних». Хочемо звернути увагу, що така ж позиція викладена і в Регламенті – головному документі ЄС, що регулює захист прав фізичних осіб під час обробки персональних даних. Це, зокрема стосується і даних, які були деперсоналізовані (стали анонімними).

Так, у пункті 26 цього Регламенту [6] зазначено, що «принципи захисту даних, відповідно, не можна застосовувати до анонімної інформації, зокрема інформації, що не стосується фізичної особи, яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати, або персональних даних, що стали анонімними у такий спосіб, що суб'єкта даних неможливо чи більше неможливо ідентифікувати. Таким чином цей Регламент не стосується опрацювання такої анонімної інформації, у тому числі, для статистичних або дослідницьких цілей».

Таким чином, можна зробити висновок, що персональні дані – це інформація про особу, однак не вся інформація про особу є її персональними даними. Визначальним моментом буде той фактор, чи дає змогу ця інформація ідентифікувати особу.

Необхідно звернути увагу на принципи обробки персональних даних, адже принципи – це є керівні засади, дотримуючись яких суб'єкти виконують вимоги законодавства. Відповідно до ст. 5 Регламенту це [6]: 1) законність, правомірність, прозорість; 2) цільове обмеження; 3) мінімізація даних; 4) точність; 5) обмеження зберігання; 6) цілісність і конфіденційність; 7) підзвітність.

Якщо порівняти положення Регламенту та Закону України «Про захист персональних даних», то останній не містить принципу цілісності і конфіденційності та принципу підзвітності. Окрім того, самі принципи зазначені не чітко, на відміну від Регламенту, що призводить до погіршення розуміння положень законодавства.

І хоча Регламент в Україні носить рекомендаційний характер, натомість найбільш поширені соціальні мережі керуються основними принципами захисту даних визначених у його положеннях.

Особливого значення має той факт, що Регламент передбачає надання суб'єктам даних повноважень та контролю над своїми персональними даними і діти не виняток. Разом з цим, хоча

Регламент вимагає додаткового захисту прав дітей, однак не має на меті позбавити дітей будь-яких прав, якими користується дорослий.

Окрім того, Регламент вимагає додаткового захисту прав дітей. Так, у статті 8 зазначено, що [6]: «У сфері пропозиції послуг інформаційного суспільства безпосередньо дитині, опрацювання персональних даних дитини є законним, якщо дитина досягла щонайменше 16 років. Якщо дитина не досягла 16 років, таке опрацювання є законним, лише якщо та тією мірою, коли згоду надано чи її надання санкціоновано носієм батьківської відповідальності щодо дитини».

Також стаття 38 Регламенту вказує, що [6]: «діти потребують особливого захисту в питанні персональних даних, оскільки вони можуть бути менш обізнаними про відповідні ризики, наслідки та гарантії, а також про опрацювання персональних даних. А стаття 75 Регламенту підкреслює, що «діти є вразливою категорією відносно тих ризиків, які можуть наставати унаслідок обробки персональних даних: збору, зберігання, використання, поширення тощо». Ці положення наголошують на важливості встановлення особливого правового режиму регулювання відносин щодо збирання, обробки, використання, зберігання персональних даних такого суб'єкта як дитина.

Таким чином, положення Регламенту та Закону України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. мають суттєві відмінності у питанні захисту інформації про особу. Більше того, Закон України «Про захист персональних даних» не виокремлює дитину як окремого суб'єкта, не зазначає спеціальних процедур чи вимог до збирання, обробки та зберігання інформації про дитину. Саме тому, з метою зменшення вірогідності виникнення ризиків, які можуть наставати унаслідок обробки персональних даних, що в свою чергу призводить до порушення основоположних прав дитини та враховуючи євроінтеграційні процеси необхідним є приведення законодавства у сфері захисту інформації про особу у відповідність до європейських стандартів.

Наразі у ВРУ зареєстровано законопроект №8153 «Про захист персональних даних» [7], який має на меті привести його у відповідність до європейських стандартів та зробити більш ефективним правове регулювання у цій сфері. Безпосередньо у пояснювальній записці зазначено, що «Необхідність прийняття цього проекту закону обумовлена тим, що стан законодавства не в повній мірі забезпечує захист персональних даних в Україні в світлі розвитку міжнародних стандартів у цій сфері... Чинний закон України «Про захист персональних даних», прийнятий в 2011 році, не забезпечує необхідний рівень захисту персональних даних, який вимагається сучасними міжнародними стандартами. Про це свідчать низка експертних аналізів та рекомен-

дацій міжнародних та національних експертів, зокрема Ради Європи».

Зазначений проєкт Закону розширює та конкретизує положення стосовно принципів, які слід дотримуватися при обробці персональних даних, встановлює додаткові вимоги до згоди - як однієї з підстав обробки, порівняно із діючим законом. Основні новели цього законопроєкту стосуються: приведення термінології сфери захисту персональних даних у відповідність до нових міжнародних стандартів; деталізацію та більш зрозуміле формулювання принципів обробки персональних даних; чітікіше формулювання підстав обробки персональних даних; деталізовані та прозорі вимоги до згоди на обробку персональних даних, які дозволять уникнути зловживань та маніпуляцій; розширення прав суб'єктів персональних даних та механізм їх реалізації; чітке визначення обов'язків контролера і оператора персональних даних; порядок повідомлення про витік персональних даних; інститут відповідальної особи з питань захисту персональних даних, її функціональні обов'язки, вимоги та порядок призначення; врегулювання передачі персональних даних на територію іноземних держав та міжнародних організацій; фінансову відповідальність, адміністративно-господарські санкції, що застосовуються до контролера та/або оператора за порушення права на захист персональних даних, які дозволять забезпечити дієвість закону та виконання його вимог.

Законопроєктом визначено особливі вимоги до обробки персональних даних (чутливі персональні дані); обробки персональних даних, пов'язаних з притягненням до кримінальної відповідальності; обробки біометричних даних суб'єктами владних повноважень та обробки персональних даних з метою прямого маркетингу, передвиборчої агітації та політичної реклами.

Суттєво розширені права суб'єкта персональних даних у повній відповідності до вимог Загального регламенту про захист персональних даних та Конвенції 108, а саме визначено механізми для захисту: права на інформацію; права суб'єкта даних на доступ до персональних даних; права суб'єкта персональних даних на виправлення персональних даних; права суб'єкта персональних даних на забуття; права на заперечення проти обробки персональних даних; права на мобільність персональних даних; права на обмеження обробки персональних даних; права на захист від автоматизованого прийняття рішення; права суб'єкта даних на захист своїх прав та відшкодування шкоди.

Крім того, акцентовано увагу на тому, що Україна в умовах воєнного стану як ніколи потребує розробки механізмів для обміну інформацією з метою забезпечення прав дітей за межами держави, коли багато мільйонів сімей виїхали з

країни. Автори законопроєкту наголошують, що новим викликом стане проблема доступу до персональних даних дітей із метою їх повернення, особливо щодо тих, хто не має піклувальників у розумінні європейського та міжнародного права.

Разом з тим, вказаний законопроєкт залишає осторонь питання захисту персональних даних саме дитини.

Тому доцільним вважається врахувати напрацювання Регламенту, який встановлює особливі вимоги до обробки персональних даних дитини.

По перше, це забезпечення принципу прозорості. Відповідно до якого діти мають бути проінформовані, що їхні дані збираються, яким чином вони будуть використовуватись, ким, тобто необхідно, щоб здійснювалось повноцінне інформування дитини. При чому дитина має чітко розуміти, що відбувається з її персональними даними, а тому таке інформування має здійснюватися у формі, яка відповідає розвитку дитини. Варто звернути увагу, що право дитини на обробку персональних даних не залежить від правової підстави. Тобто, якщо послуги надаються саме дитині, і хоча згоду надають батьки, це не позбавляє дитину права отримати інформацію про обробку її персональних даних.

По друге, заборона або мінімізація налаштування за замовчуванням. Тобто, налаштування повинні бути такі, щоб оброблялась така кількість персональних даних дітей, яка є об'єктивно-необхідною.

По-третє, оцінка впливу, відповідно до якої необхідно врахувати усі можливі ризики та оцінити їх потенційний вплив на права дитини. При цьому визначальними мають бути найкращі інтереси дитини.

Важливим є те, що обсяг прав щодо контролю своїх персональних даних однаковий для усіх осіб і діти не є виключенням. Національне законодавство наразі не зазначає з якого віку та за яких умов діти можуть скористатись своїми правами, або вимоги яким чином батьки можуть скористатись цими правами. Регламент вказує, що це визначається національним законодавством, разом з цим вік не може бути визначальним. Комітет ООН у своєму загальному коментарі щодо права дитини бути почутою вказує, що держави-учасниці мають захищати це право кожної дитини, тобто здатність сформулювати свої погляди. Дитина може використовувати право на захист персональних даних у будь-який час, якщо вона має можливість відповідно до свого віку та розуміння і це відповідає її найкращим інтересам.

Висновки. Персональні дані - це інформація про особу, однак не вся інформація про особу є її персональними даними. Визначальним моментом буде той фактор, чи дає змогу ця інформація ідентифікувати особу.

Конституція України визначила, що захист фізичних осіб під час опрацювання персональних даних є фундаментальним правом людини і дитина не є виключенням. А відповідно до норм Конвенції ООН про права дитини в основі захисту прав дитини лежить принцип найкращих інтересів дитини, які мають бути в центрі правового регулювання.

Питання захисту персональних даних на сьогодні регламентовано великою кількістю нормативно-правових актів міжнародного та національного рівня. І якщо Регламент вимагає додаткового захисту прав дітей, встановлює особливий правовий режим регулювання відносин щодо збирання, обробки, використання, зберігання персональних даних такого суб'єкта як дитина, то Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. наразі таких положень не містить. Окрім того, проект Закону №8153 «Про захист персональних даних», хоча і має на меті привести національне законодавство у сфері персональних даних у відповідність до європейських стандартів та зробити більш ефективним правове регулювання у цій сфері, також залишає питання обробки персональних дітей осторонь.

Однак, з метою зменшення вірогідності виникнення ризиків, які можуть наставати унаслідок обробки персональних даних дитини, що в свою чергу призводить до порушення її основоположних прав необхідним є врахування положень Регламенту та внесення відповідних змін у національне законодавство. В першу чергу це стосується положень щодо забезпечення принципу прозорості; заборони або мінімізації налаштувань за замовчуванням; визначення критеріїв оцінка впливу.

Однак, разом з роботою у напрямку вдосконалення нормативного-регулювання у сфері захи-

сту персональних даних дитини, важливим компонентом є також робота у напрямку підвищення правової культури серед громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про охорону дитинства: Закон України від 26. 04. 2001 р. №2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
3. Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20.11.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 №2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
5. Про захист персональних даних: Закон України від 23.04.2021 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
6. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#n6.
7. Про захист персональних даних: Проект Закону від 25.10.2022 р. №8153 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=75101.